

Республиканская научная конференция – конкурс молодых исследователей
имени академика Владимира Петровича Ларионова

«Шаг в будущее – Инникигэ хардыы»

Professor V. P. Larionov «A Step into the Future» Science Fair

А. А. Иванов – Күндэ айар үлэтин истиилин доминанталара

Выполнила: Ученица 8 класса Гаврильева Алина Геннадьевна

МБОУ «АСОШ им. Н. Н. Чусовского» Нюрбинского района

Актуальность: Күндэ ураты истин иһирэх тыллаах – өстөөх истиилин чинчийи ийэ тылбыт баайын биллэриэ, ис кыабын биллэриэ.

Үлэ сыала: А. А. Иванов – Күндэ айар үлэтин истиилин доминанталарын тус – туһунан наардаан чинчийэн, уус – уран тыл маастарын быһыытынан сыаналыыр үлэни толоруу

Үлэ сороктара:

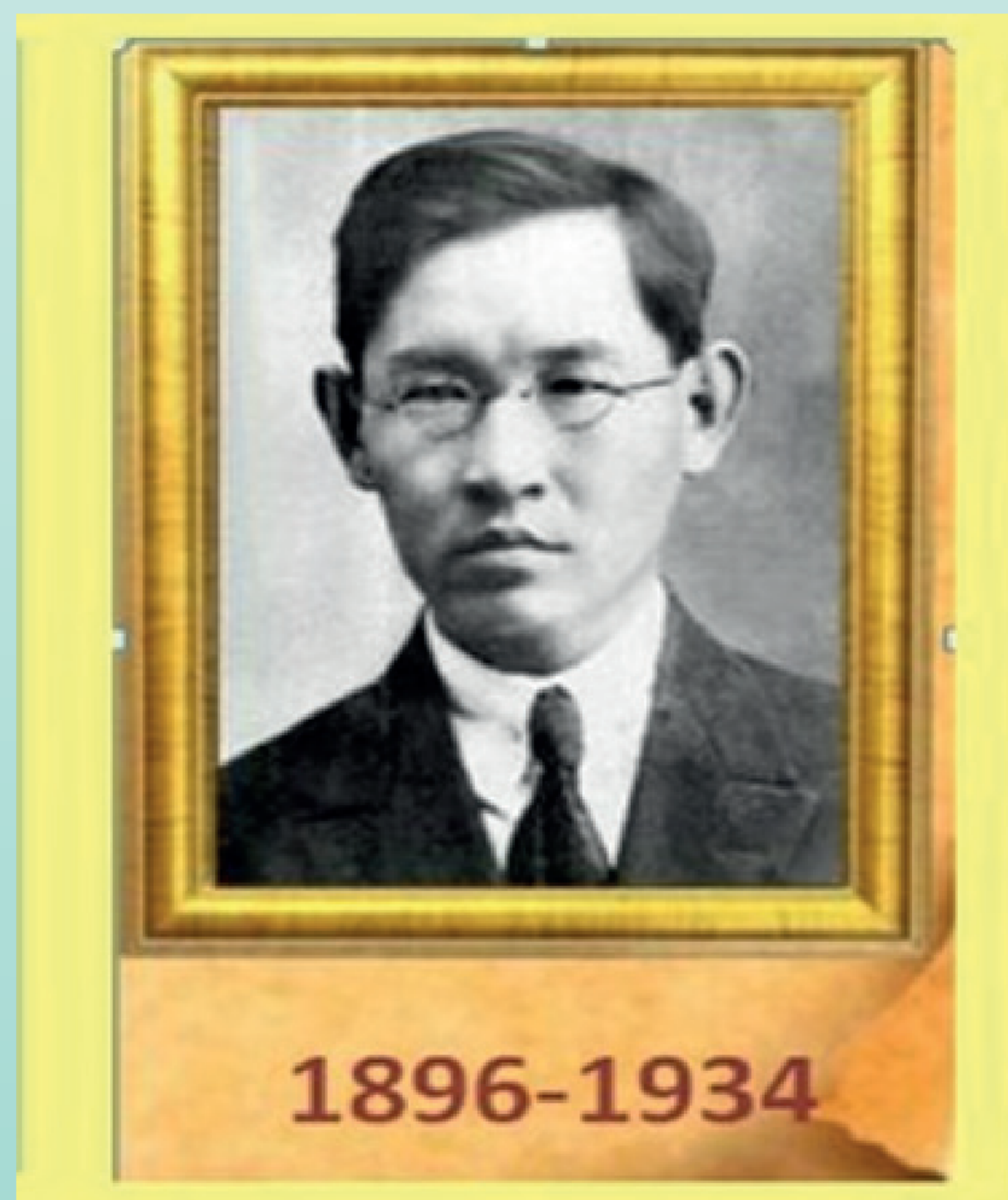
Туһааннаах темаҕа көмө литератураны үөрэтии;
Суруйааччы сөбүлээн, табыгастаахтык туттар ньымаларын ырытыы;
Оччотооҕу олоҕу – дьаһаҕы кытта билсиһии;
Муспут матырыйаалга олобуран түмүктэри оноруу.

Доминанталар икки көрүннээхтэр: ис хоһоон доминанталара уонна истиил доминанталара. Ис хоһоон доминанталарынан ангардас суруйааччы сөбүлээн, кыайа хото туттар уус – уран ньымалара эрэ кирибэттэр. Айымньылар проблематикаларын, пафостарын, идеяларын араастара кириэллэр. Күндэ айымньыларыгар туруорбут социальнай проблемалара, хоһооннорун патриотической пафостара, айымньыларын өйдөтөр – үөрэтэр хайысхалара кини айар үлэтин ис хоһоонун доминанталарынан буолаллар. Оттон кини айар үлэтин истиилин доминанталарынан буолаллар: уус – уран эйгэни ойуулуур уратыта, геройдарын мэтириэттэрин аҕыйах, хомоҕой тылынан хохуйар кыаҕа, этиллэри онорор сатабыла, тыл ис кыабын кэнэтиитэ.

Истиилин доминанталара:

- Айылҕаны, дьону хохуйуута сиһилиитэ;
 - Өнү – дьүһүнү таба туттуутута;
 - Сэһэргиирэ набылыччыта;
 - Хоһоонноругар тыл ис кыабын, дьону хохуйуу сиһилиитэ;
 - Өнү – дьүһүнү таба туттуутута;
 - Сэһэргиирэ набылыччыта;
 - Хоһоонноругар тыл ис кыабын кэнэтиитэ;
 - Дьон кэпсэтиитин табыгастаахтык онороро;
 - Түөлбэ тылы туттуута.
- ыабын кэнэтиитэ;
- Дьон кэпсэтиитин табыгастаахтык онороро;
- Түөлбэ тылы туттуута.

Чинчийи көдүүһэ:

А. А. Иванов – Күндэ айар үлэтин истиилин чинчийиигэ сонун түмүгү онорорго холонуу

Үлэ түмүктэрэ:

1. Иванов – Күндэ айар үлэтин истиилин доминанталарын көмөтүнэн ааҕааччы кини айымньыларын эйгэтин бу баардыы дьиннээхтик, чугастык, иһирэхтик ылынарын ситиһэр эбит.
2. Кини төрөөбүт тылын дэгиттэр баһылаабыт, этигэр – хааныгар ингэриммит, норуот културатын салҕаабыт, үйэтиппит уус – уран тыл маастара эбит.
3. Инникитин кини айар үлэтин ис хоһоонун доминанталарын наардаан көрүү ирдэнэр.

В. Б. Окорокова: “ Күндэ кэпсээннэригэр саха олоҕун – дьаһаҕын, дьарыгын, сизрин – туомун сиһилии билсиһиннэрэр. Ааҕааччы оччотооҕу саха ыалын хаһаайыстыбатын, балаҕанын иһин – таһын, туттар малын – салын, иһитин – хомуохун, танһаһын – сабын туһунан билиини ылар. Ону барытын биридэ ойуулаан биэрбэт, кэпсээн идеятыгар сөп түбэһиннэрэн, композициятыгар бэркэ табан киллэрэр. Суруйааччы тыла – өһө кэрэтэ, чуолкайа, сурдурдута, кылгас кээмэйдээх кэпсээннэрин тутуллара тупсаҕайа эмиэ бэлиэбэ кириэхтэрин сөп”

Үлэ тутула:

Кириитэ

- I. Күндэ тыл ис кыабын кэнэтиитэ
- II. Күндэ кэпсээннэрин кэрэхсэтэр күүһэ:
 - 1) Айымньыларын эйгэтэ
 - 2) Геройдарын көрдөрүүтэ
 - 3) Кэпсээннэр тылларын – өстөрүн уратыта

Түмүгэ

Туһаныллыбыт литература испиһигэ

Туһаныллыбыт литература испиһигэ:

1. А. А. Иванов – Күндэ. Кыһар тунат. Саха с. кинигэ изд. Дьокуускай. – 1979 с.
2. Сөрүүн сүөгэй тылынан ... (А. А. Иванов – Күндэ туһунан ахтылар). “Кудук”, Дьокуускай. 1998 с.
3. В. Б. Окорокова. Саха литературата үйэлэр кирбиилэригэр. Дьокуускай. 2000 с.
4. Е. В. Федоров. Кыһар тунат. Саха с. кинигэ изд. Дьокуускай, 1979 с.
5. Н. А. Бердяев. О человеке, его свободе и духовности (избр. труды). Москва, изд. “Флинта”, 1999 г.